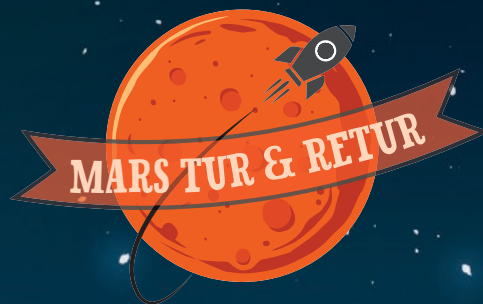

LÄRARSTÖD

AV LINDA ENGVALL

DE UTVALDA

ROGER DACKEGÅRD • LOVA ERIKSSON • MATTIAS ANDERSSON

INLEDNING

Det här materialet är framtäget till *Mars tur och retur* och den första boken i serien *De utvalda*. Berättelsen utspelar sig på rymdakademin i Lappland. På akademien får vi följa eleverna som drömmer, tränar och förbereder sig för att resa ut på äventyr i rymden. Berättelsens tema om rymden, vänskap, drömmar och mod återspeglar sig i materialets *övningar*. Materialet kan användas i samband med högläsning eller vid enskild läsning.

Här finns tips på aktiviteter att göra före, under och efter läsningen. Förslag på lässtrategier vid boksamtal och inspirationsfrågor till varje kapitel.

LGR22

Materialet är kopplat till syftetexten för svenska i Lgr 22 och de föreslagna uppgifterna bygger på delar ur det centrala innehållet för lågstadiet. Syftet med materialet är att undervisningen väver ihop och utvecklar elevernas kunskaper att läsa och skriva samt lyssna och samtala om olika typer av texter. I syftetexten för svenska står det bland annat:

"I undervisningen ska eleverna möta samt få utveckla kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Eleverna ska ges möjlighet att läsa, analysera och resonera om skönlitterära verk i olika genrer. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om olika former av sakprosa. I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden" (Lgr22).

CENTRALT INNEHÅLL SVENSKA 1-3

Läsa och skriva

Gemensam och enskild läsning. Sambandet mellan ljud och bokstav. Strategier för att avkoda, förstå och tolka ord, begrepp och texter.

Att återge delar av innehållet i olika texter samt resonera om budskap i texterna och jämföra med egna erfarenheter.

Tala, lyssna och samtala

Strukturerade samtal. Att berätta om vardagliga händelser samt att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Att lyssna, ställa frågor och ge kommentarer.

Att lyssna aktivt och återberätta viktiga delar av ett innehåll.

Texter

Skönlitteratur för barn från olika tider och skilda delar av världen. Sånger, muntligt berättande, bilderböcker, kapitelböcker, lyrik, dramatik, sagor och myter. Texter som belyser människors upplevelser och erfarenheter.

Berättande texters budskap, uppbyggnad och innehåll. Hur en berättande text kan organiseras med inledning, händelseförlopp och avslutning samt personbeskrivningar.

Några skönlitterärt betydelsefulla barnboksförfattare och illustratörer.

Texter som kombinerar ord och bild samt texter i digitala miljöer för barn.

CENTRALT INNEHÅLL NO 1-3

Kraft och rörelse

Tyngdkraft, tyngdpunkt, jämvikt, balans och friktion som kan upplevas och observeras vid lek och rörelse.

Solsystemets himlakroppar och deras rörelser. Människan i rymden.

OM BOKEN

Första delen i serien *Mars tur och retur De utvalda* är ett actionspackat rymdäventyr för alla som drömmer om att en dag få utforska universum.

På rymdakademin i Lappland är spänningen stor. Hela året har eleverna kämpat, tränat och förberett sig för att resa ut i rymden. Äntligen är det dags. Raketen står redo och eleverna ska strax få veta vilka fyra astronauter som har valts ut att följa med ombord på den första elevexpeditionen till Mars. Bästisarna Svea och Sydney håller tummarna för att de båda ska få åka, men plötsligt går strömmen och allt blir svart. Det som inte får hända har hänt och med ens är hela uppskjutningen i fara.

OM FÖRFATTARNA

Roger Dackegård (f. 1968) är radioproducent, programkreatör och författare. Han har sedan 1998 medverkat i och producerat flertalet populära barnradioserier, bland annat programmet Doj-Dojs hotell i Sveriges Radio Barnradion, som finns i nästan 130 avsnitt. 2022 debuterar han som en av författarna bakom bokserien Mars tur och retur.

Lova Eriksson (f. 1977) är dansare, skådespelare och författare. Hon har tidigare skrivit drama för Sveriges Radio Barnradion och debuterar 2022 som barnboksförfattare med bokserien Mars tur och retur. När Lova inte skriver manus eller böcker arbetar hon som skådespelare och dansare i produktioner som riktar sig främst till barn och unga.

OM ILLUSTRATÖREN

Mattias Andersson (f.1986), född och uppvuxen i den lilla fjällbyn Saxnäs i södra Lappland. Mattias valde att följa drömmen om att lära sig göra tecknade filmer, och studerade i Eksjö på den då enda skolan i Sverige med specialinriktning på traditionell tecknad film. Efter några års studier inom spel och 3D-grafik i Visby jobbar han nu som spelgrafiker, illustratör, serie-tecknare och animatör i Stockholm.

FÖRE LÄSNINGEN

Undersök bokomslag och titel:

Fundera över bokens handling utifrån titeln *De utvalda*? Vilka är utvalda? Vad menas med att vara utvald?

Undersök bilden på bokomslaget.

- Vad visar bilden?
- Vad ser och upptäcker du i bilden?
- Vad tror du boken kommer att handla om utifrån bokomslaget?
- Vilka ledtrådar upptäcker du?
- Lär dig mer om boken, författarna och illustratören.
- Läs baksidestexten.
- Vilka är författare till boken? Vilken har illustrerat bilderna i boken?

Uppgift

Ett av bokens tema är rymden och planeten Mars. Fyll i en VÖL-tabell: Dela in ett liggande A4 i tre lika stora delar. Skriv V högst upp i första rutan, Ö i andra och L i den sista.

Under V = skriv det du vet om rymden och Mars.

Under Ö = Skriv det du önskar att lära dig.

Efter läsning och arbetet med uppgifterna fyller du i sista rutan.

Under L = Skriv det du lärt dig.

UNDER LÄSNINGEN

Gör textkopplingar:

- Känner du igen dig i det du läser?
- Har du varit med om en händelse som påminner om något från boken?
- Känner du igen någon plats eller miljö?
- Känner du igen dig i någon av karaktärerna?
- Eller känslorna som huvudkaraktärerna känner?
- Fundera över: har du läst någon annan berättelse som påminner om *De utvalda*?
Påminner karaktärerna dig om karaktärer från någon annan berättelse?

Fundera över:

Kan du koppla berättelsen och dess tema till omvärlden?

Kanske något du läst eller sett på nyheterna?

Stanna upp vid svåra ord eller uttryck under läsningen. Läs om meningen igen om det är något som du inte förstår. Ta reda på ords betydelse. Slå upp ordet i en ordbok, på nätet eller fråga din lärare.

INSPIRATIONSFRÅGOR

KAPITEL 1

- Vad är det som Sydney och Svea hoppas att bli utvalda till?
- Båda blir inte utvalda, vad hoppas Svea på?
- Hur hade du känt om du var Svea?

KAPITEL 2

- Astronauterna får ta med sig en liten ryggsäck ombord. Vad packar Svea?
- Vad hade du packat i din ryggsäck om du skulle resa till Mars?
- Svea blir ledsen, varför då?

KAPITEL 3

- Vad är det Sydney har uppfunnit?
- Varför har han uppfunnit rymdtelefonerna?
- Vilken färg tror du stämmer in på Sydney just nu och varför?
- Vilken färg tror du stämmer in på Svea just nu och varför?

KAPITEL 4

- Vem är Marskatten?
- Varför kallar Svea och Sydney katten för Marskatten?
- Känner du till något djur som har varit i rymden i verkligheten?
- Svea tappar en av sina värdefullaste ägodelar. Vad tror du att det är i asken?

KAPITEL 5

- Svea tänker på när hon och sin mamma hittade en krater.
Från den kvällen visste Svea vad hon ville bli. Vad var det?
- Vad drömmer du om att bli i framtiden?

KAPITEL 6

- Vad hittar Sydney i korridoren utanför sitt rum?
- Hur gör han för att få kontakt med Svea?
- Vad hade du gjort om du var Sydney?

KAPITEL 7

- Hur gör Sydney för att ge asken till Svea?
- Svea kan inte prata med honom men telefonen lyser rött. Vad betyder det?
- I slutet trappas spänning upp och boken får ett dramatiskt slut. Vad kommer Sydney på?

EFTER LÄSNINGEN

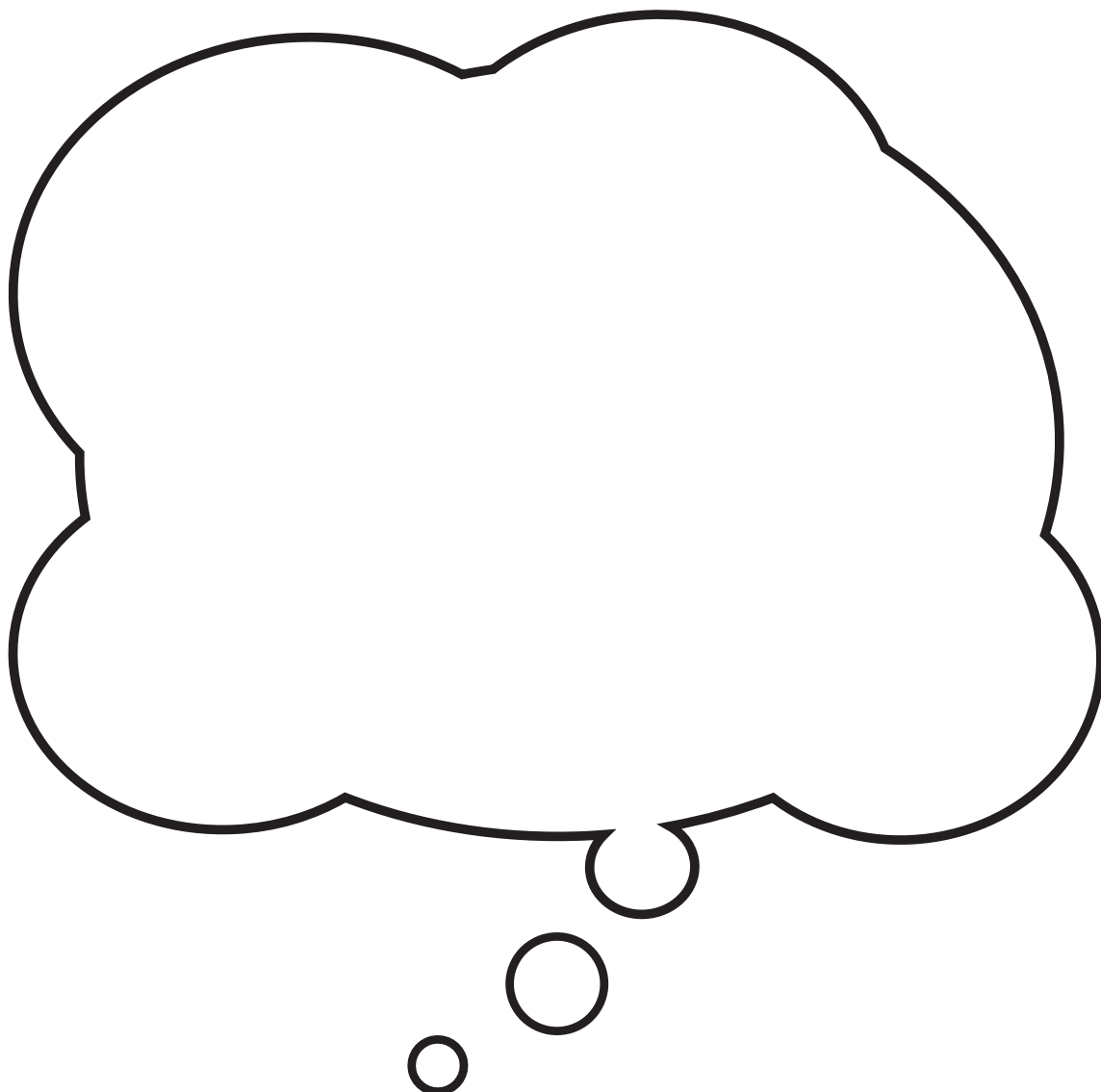
Sammanfatta

- Vad hände i början, mitten och i slutet?
- Vem eller vilka var med?
- I vilken miljö utspelade sig de viktigaste händelserna?
- Plocka ut nyckelord. Red ut oklarheter och kvarstående frågor.
- Vilka tankar väcktes från texten?

Skriv egna frågor till texten. Jag undrar ...

- Skriv egna frågor till texten där svaret går att finna på, mellan och bortom raderna.
- Vad tyckte du mest om?
- När var det mest spännande?
- Vilken karaktär gjorde störst intryck och varför?
- Hur tror du att det känns att vara på Mars? Delge dina inre bilder. Rita eller gör det muntligt.
- På vilket sätt beskrivs Sydneys och Sveas vänskap? Vad utmärker en bra vän tycker du? Skriv och berätta.

Bokens tema handlar om mod och drömmar. Vad drömmer du om? Rita eller skriv.

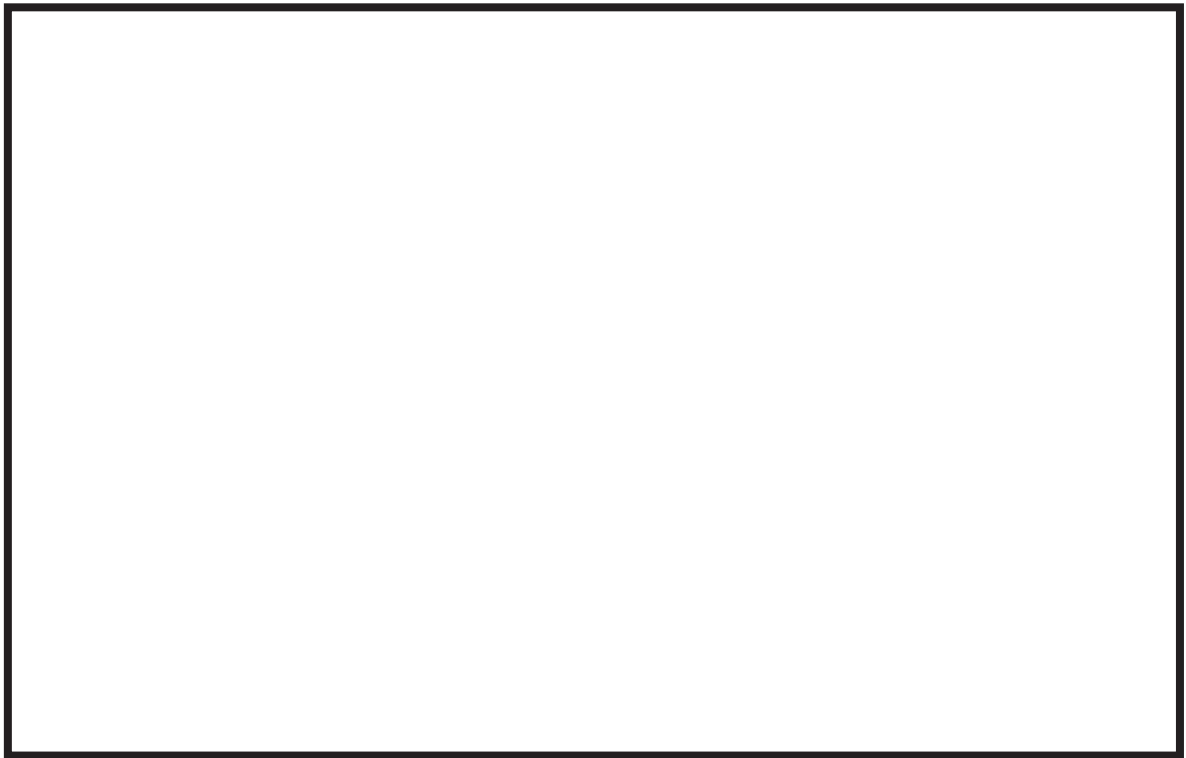
Vad är mod för dig? Har du känt dig modig någon gång? Vad gjorde du då?
Vilken karaktär i boken tycker du var modig? Varför valde du just hen?
Kan du komma på någon annan karaktär från en annan berättelse som du tycker är modig?

Om du skulle resa till Mars vilken känsla tror du att du skulle känna?
Ringa in känslan på rymdtelefonen.

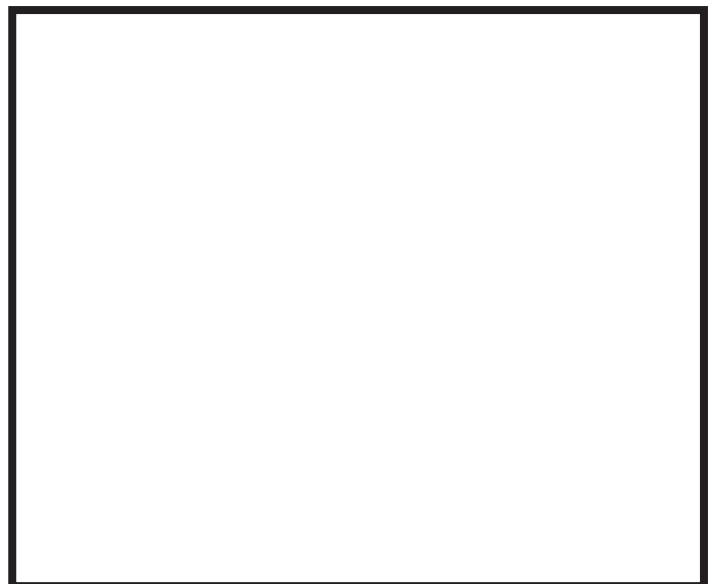
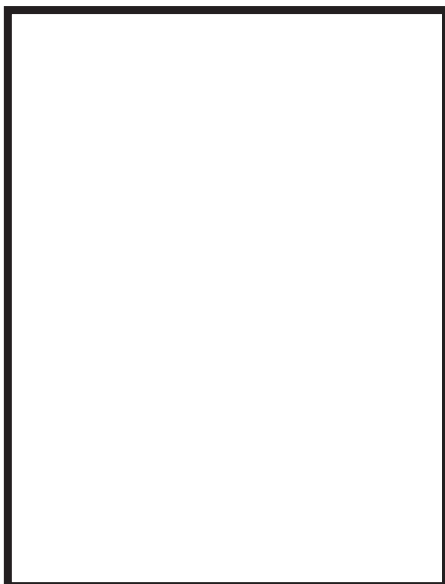
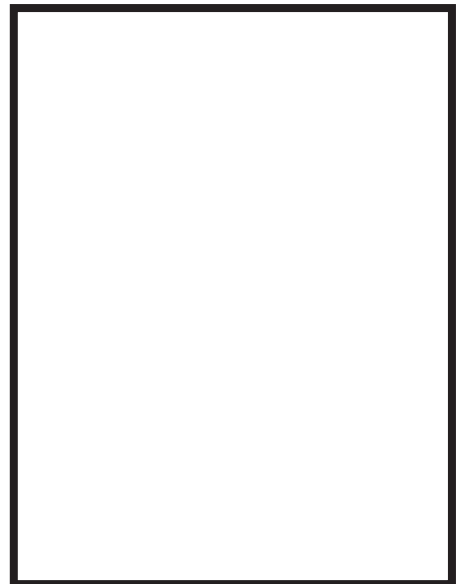

Om du skulle åka till mars vad skulle vara det viktigaste för dig att få med dig? Rita eller skriv.

Vart tror du att de är på väg? Skriv en egen fortsättning.

SÅ HÄR RITAR FÖR ATT VISA
ATT NÅGON SKRIKER.

SÅ HÄR RITAR DU
NÄR NÅGON PRATAR.

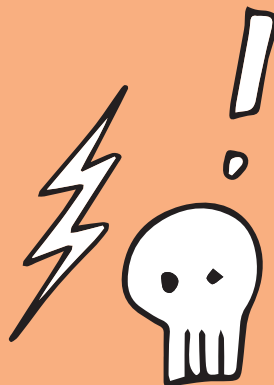
SÅ HÄR RITAR DU
NÄR NÅGON TÄNKER.

Du kan också rita och använda dig av olika symboler
och tecken för att förstärka uttryck eller känslor.

KÄRLEK

ILSKA

IDÉ

ARBETA VIDARE

Här är förslag på uppgifter att göra tillsammans om ni läst boken gemensamt i klassen.

Ord

Boken *De utvalda* innehåller flera svåra ord. Arbeta vidare med olika ord och begrepp. Skriv ordet eller begreppet samt en förklaring och rita en bild till.

Fördjupa er utifrån faktasidorna

Ämnesintegrera med bland annat NO. Varje kapitel i boken inleds med en faktasida. Väv ihop det fortsatta arbetet och fördjupa er i ämnet. Ställ undersökande frågor och ta reda på mer fakta och innebörden av ord och begrepp.

Kapitel 1: Hur kommer det sig att vi har årstider? Vad fick vi veta om Mars?

Kapitel 2: Vem är Clayton Anderson? Trots motgångar gav han inte upp hoppet om att en dag bli astronaut. Vad tycker han är viktigt?

Kapitel 3: Vad är atmosfär? Vad fick vi veta om atmosfären på Mars?

Kapitel 4: Vad menas med gravitation? Hur kan det komma sig att er vikt skiljer sig beroende på vilken planet ni befinner er på?

Kapitel 5: Läs upp påståenden från texten. Säg några saker som stämmer och några saker som inte stämmer. Låt två hörn i klassrummet symbolisera stämmer och stämmer inte. Eleverna väljer det hörn som de tror stämmer för ditt påstående.

Kapitel 6: Läs om fotosyntesen. Rita en bild som förklarar fotosyntes, använd bilden på växten i boken som förlaga.

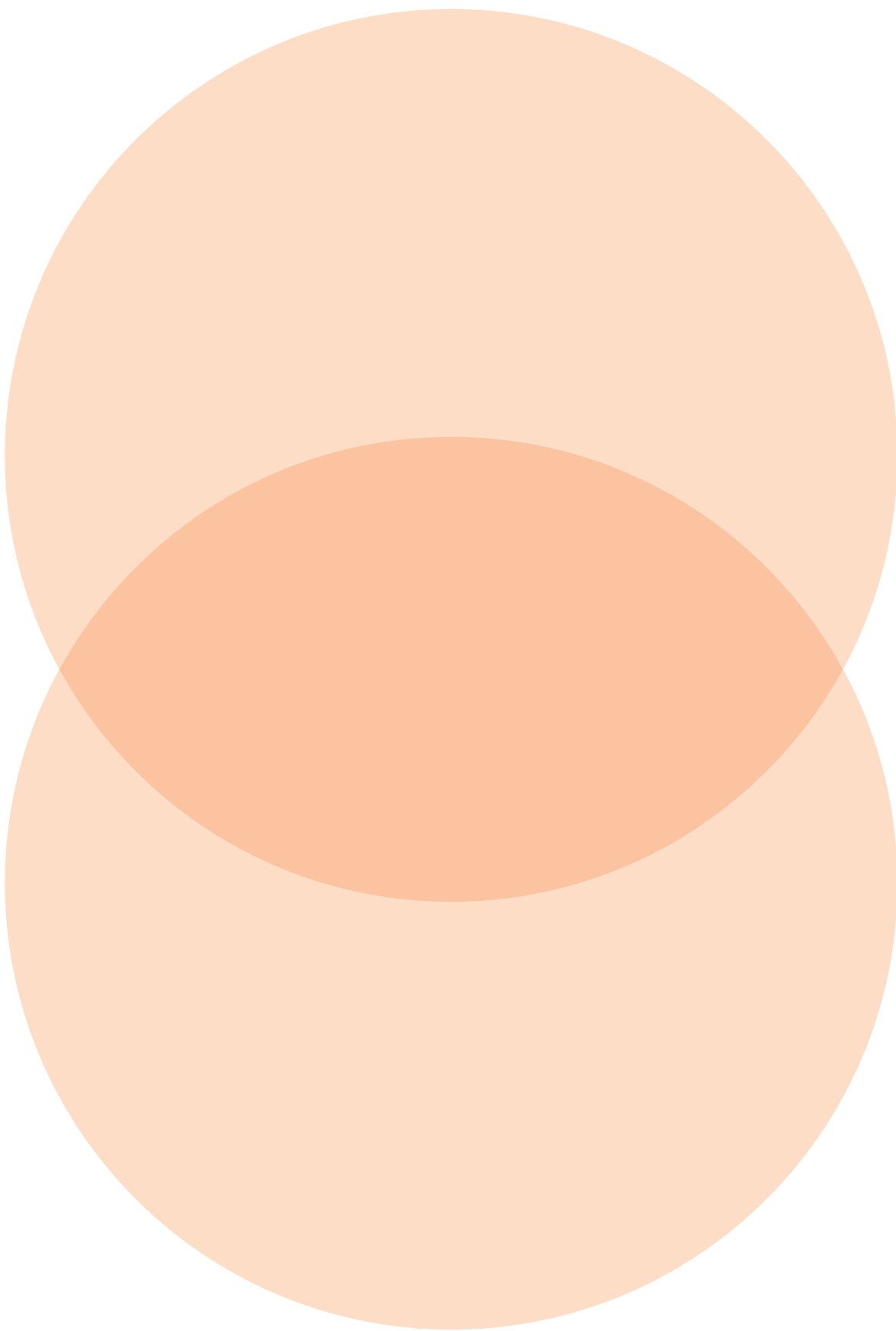
Kapitel 7: Vad skulle ni vilja undersöka på Mars?

Dramatisera

Spela upp scener ur berättelsen. Eleverna kan i par eller mindre grupp få turas om att agera karaktärer. Publiken kan ställa frågor till karaktärerna som är kopplade till berättelsen.

VENN-DIAGRAM

Fyll i ett Venn-diagram. Jämför likheter och skillnader mellan vår planet Tellus och planeten Mars.
Låt eleverna göra jämförelser mellan sig själva och en av huvudkaraktärerna i ett Venn-diagram.

HITTA PÅ EN EGEN PLANET

Vad heter planeten? Hur ser den ut? Vad är planeten gjord av? Vad krävs det för att liv ska kunna existera på planeten? Hur är det att bo på planeten? Vad gör planeten speciell?

HUR HIMLAKROPPAR RÖR SIG

Låt eleverna illustrera hur några av himlakropparna i vårt solsystem rör sig. En elev är solen och står i mitten. Åtta elever får agera planeter och ställa sig i planeternas ordning. Eleverna (planeterna) följer sedan sina banor för att visa hur planeterna kretsar runt solen. Låt eleverna turas om att göra övningen. Du kan också låta eleverna illustrera dag, månad och år. Dela in eleverna i grupper om tre. I varje grupp är en elev jorden, en elev är solen och en elev är månen. Grupperna illustrerar och berättar hur himlakropparna rör sig för att visa dag, månad och år. Förklara att "månen" måste ha ansiktet mot "jorden" hela tiden och gå sidledes.

GUNGA

Låt eleverna känna tyngdlöshet genom att gunga. Balansera och försök få jämvikt på en gungbräda.

FRIKTION

Testa friktion på rutschkanan. Använd olika föremål, skor, pinnar eller till exempel sudd. Ställ hypoteser: Vilka föremål glider lättast? Rangordna dem och testa. Stämde era hypoteser? (Friktion är den kraft som bromsar föremålen och tyngdkraften drar föremålen nedåt).

ORDNINGSTAL OCH PLANETER

Dela in eleverna i grupper där eleverna får representera en planet var i solsystemet. De ska därefter tillsammans klura ut i vilken ordning de ska stå. När grupperna är klara får de i tur och ordning berätta sitt "planetnamn" och sin plats (ordningstal) i solsystemet. Utveckla övningen med att eleverna berättar lite fakta om den planet de "är".

GISSA PLANETEN

Dela in eleverna i grupper. Låt eleverna läsa och lära sig fakta om de olika planeterna i vårt solsystem. Därefter berättar var och en en fakta om "sig själv" utan att avslöja sitt "planetnamn". Övriga elever i klassen får gissa vilken planet det är.

SKAPA VÅRT SOLSYSTEM

Rita upp vårt solsystem. Använd oljepastell till planeterna och andra detaljer i bilden. Måla med svart vattenfärg över bilden när alla detaljer är klara. Det blir ett fantastiskt stort konstverk om du använder några meter spännpapper till bakgrunden.

Ta en skokartong. Måla den svart inuti. Använd flörtkulor och måla dessa i planeternas färger. Gör hål i "taket" och häng upp planeterna i solsystemet från "taket" med solen i mitten.

MÅLA MARS SOLNEDGÅNG

Rita en inre bild över Mars solnedgång. Använd blå vattenfärg och arbeta med nyansering. Blanda den blå färgen med vitt för ljusare nyans och med svart för mörkare.

MIN RYMDRAKET

Gör egna rymdraketer genom att återbruka rullar från hushållspapper. Låt eleverna designa sin raket som de önskar. Gör en kon av papper till spetsen på raket. Använd silkespapper till eld med färgerna orange, gul och röd. När raket är klar skriver eleverna sin högsta dröm/önskan på en pappersbit. Limma fast den på raket.

RITA OCH UTMANA DITT PERSPEKTIV

I rymden kan vad som helst vara upp och ner. Eleverna fantiserar om att de är med ombord på raketerna som Svea och de andra astronauterna färdas i. Alla befinner sig i tyngdlöst tillstånd och ska rita av något vardagligt föremål som finns i raketerna. Hitta det föremålet i klassrummet. Det kan vara en bok och dess bokomslag, en bild eller ett glas. Lägg föremålet upp och ned och rita av det. Efter att eleverna ritat av föremålet upp och ned, kan de prova att rita av det när det är rättvänt. Hur stor skillnad blir det på teckningarna? Diskutera varför det blir en skillnad.

FAKTATEXTER

Skriv faktatexter om Mars eller om övriga planeter i solsystemet eller solen och månen.

SKRIV OM RYMDFARARE

- Läs och skriv om Aleksej Leonov som gjorde första rymdpromenaden.
- Läs och skriv om första promenaden på månen av Neil Armstrong och Edwin Aldrin.
- Läs och skriv om första kvinnan i rymden, Valentina Teresjkova.
- Läs och skriv om Jurij Gagarin, första människan i rymden.
- Läs och skriv om Christer Fuglesang som var första svensken i rymden.

STJÄRNTECKEN

Låt eleverna skapa sina stjärntecken. Sök upp bilder på nätet som visar hur stjärnorna i stjärntecknet är placerade. Använd små guldstjärnor (klistermärken) placera dem likt stjärntecknet på ett svart papper.

BIG BANG

Illustrera Big bang med att fylla en ballong med små pappersrester från håslagaren. Blås upp ballongen och slå hål på den. Berätta om den stora smällen – Big bang! Titta på en faktafilm och låt eleverna rita Big bang med oljepastellkritor på svart papper.

ASTRONAUT-KULL

Man väljer en planet som det utspelas på. Är det på jorden så går alla långsamt, även kullaren. Är det på mars så går alla fort. Det finns en "kullare" och den vinner när alla blivit kullade. Den som blir "kullad" hamnar i tyngdlöst tillstånd, och måste balansera på rumpan och hålla händer och fötter upp i luften. De som inte blivit kullade kan ställa sig framför den som blivit kullad och göra "raketerna". Om man hinner göra den utan att själv bli kullad så frias den som blivit kullad.

RÖR DIG EFTER GRAVITATIONEN

Försök att imitera hur det är att röra sig på jorden, mars och månen där gravitationen skiftar ganska mycket. På jorden känns man tyngst, på månen lättast och på mars är man något mittemellan. Och ute i rymden, på en rymdpromenad är man helt viktlös.

SKRIV SERIER

De utvalda är skriven som en serie. Låt eleverna skriva egna serier med samma tema. Planera innehållet, använd gärna en tankekarta. Fundera över hur bild och text ska samspela.

Början: Vem eller vilka ska det handla om? Var ska det utspela sig? När ska det vara?

Mitten: En serie med händelser/problem och lösningar.

Slut: Knyt ihop storyn.

SKRIV ETT BREV!

En av huvudkaraktärerna, Svea, tro på sig själv och sina drömmar. Varje elev ska skriva ett brev till sig själva med påminnelser om vad de ska vara modig i. Alla lägger sina brev i ett kuvert var. Utanpå skriver de att brevet inte får öppnas förrän om tio år.

Om man ska göra något krävande och jobbigt som att åka i en rymdraket till Mars, så kan det vara skönt och tryggt att ta med sig något speciellt på en sådan resa. Ge eleverna tid att fundera över vad de skulle ta med sig om de bara fick välja en sak.

